

Semmelweis Ignác és segítői
2018. július 4. Fiumei-úti Sírkert

Születésének 200. évfordulóján, Semmelweis Ignácra emlékeznek az egész ország ebben az évben. Semmelweis nevét és felfedezését világszerte ismerik. Kitartó kutató munkájával és a barátja halálát jelentő váratlan, tragikus fordulat nyújtotta felismeréssel tisztázta a 19. század második felében járványszerűen fellépő halálos kórnak, a gyermekágyi láz megelőzésének a módját.

Semmelweis rendszerben gondolkodott. Látta, hogy a gyermekágyi láz a kórboncolás széleskörű bevezetése óta jelentett járványszerű katasztrófát. A betegségek okát a boncasztalon kell kutatni – volt jelszó a 19. század 40-es éveiben. Semmelweis azt is látta, hogy az otthon szülő asszonyok alig vannak veszélyben. Hamar kiderült, hogy az Allgemeines Krankenhaus, a bécsi egyetemi kórház II. számú Szülészeti Osztályán, ahol a bábák képzése folyt, a kór előfordulása jóval ritkább, mint az orvostanhallgatókat oktató I. Szülészeti Osztályon. Az arány – átmenetileg – kiegyenlítődött a magasabb értéken, amikor a bábákat is boncolásra utasították. Vagy máskor, az alacsonyabb értéken, amikor az orvostanhallgatók nem boncoltak. Semmelweis előtt – táblázatokba rendezetten – ott volt az általa összegyűjtött számadatok, összehasonlítások halmaza, amelyek egyre inkább a boncolás köré vonták a gyanú hálóját. És ekkor, 1847. március 13-án, – a boncteremben elszenvedett sérülést követően – meghalt az igazságügyi orvostan professzora, Semmelweis barátja, Jakob Kolletschka, az új bécsi orvosi irányzat jeles egyénisége.

Kolletschka (1803-1847) 15 évvel volt idősebb Semmelweisnél, 1803. július 4-én, napra pontosan 215 évvel ezelőtt született. Ő is, mint Semmelweis, jogi tanulmányok után szerezte meg orvosi diplomáját. Semmelweis is, Kolletschka is sokat boncolt, így kollegiális barátság fonódott közöttük. Gondolkodásmódjuk

– orvosi kérdésekben – közel állt egymáshoz. Gyakran logikai módszerrel közelítették meg a „megmagyarázhatatlan” problémákat.

Semmelweis meggyászolta barátját. Kötelességszerűen, de – biztosra vehetjük, hogy – a titok felfedésének a vágya okából is, elővette Kolletschka boncolási jegyzőkönyvét. Először, valószínűleg, nem akart hinni a szemének, és biztosan idő kellett ahhoz, hogy a számszerű adatok összevetéséből kapott erős feltételezését bizonyított tényét elfogadja: a bonctermi sérülés következtében meghalt professzor halált okozó betegsége, – amit ma vérmérgezésnek, szepszisnek nevezünk, – megegyezett a gyermekágyi lázban meghalt anyák betegségével.

Semmelweist idézem:

„Megrázkódtatva egész valómban, és izgatott kedélyem szokatlan hevével gondolkozáim efelett, midőn hirtelen lelkem előtt állt meg egy gondolat, s egyszerre világossá lőn előttem, hogy a gyermekágyi láz és Kolletschka tanár betegsége ugyanegy.”

... majd tovább folytatva...

„Meggyőződésemhez híven tanúságot kell itt tennem, hogy csak a Jó Isten ismeri azok számát, kik miattam idő előtt szállottak sírba. Én oly mértékben foglalkoztam hullákkal, mint amennyire csak kevés szülész foglalkozott.,,

Jakob Kolletschka tragikus halála jelentette a forduló pontot Semmelweis több éves irdatlan mennyiségű adatgyűjtésében, töprengésében. A megoldás most már egyszerűnek látszott: nem szabad bevinni a boncolt tetemekből a

szülőszobába azt az anyagot, „a kézhez tapadt hullarészeket”, ami megbetegít. Ezt, klórmentes vízben történt alapos kézmosással el lehetett érni.

Ezután már „csak” két feladat várt Semmelweis Ignácra. Egyrészt a tudományos világot tájékoztatni, azaz leírni az eredményt. Másrészt a megoldást, a kézmosást a szakmával elfogadtatni. Markusovszky Lajos (1815-1893), sebészorvos, az Orvosi Hetilap megalapítója, Semmelweis hűséges barátja valósággal kiverte a cikkírástól ódzkodó barátjából a tudományos közleményt. Hogy ez mennyire nehéz volt, arról Németh László, *Az írás ördöge* drámájában olvashatunk:

MARKUSOVSKY: S azt nem tudnád papírra vetni, ami, magad is tudod, a legnagyobb orvosok sorába iktat, s azonkívül nemcsak a te ügyed, hanem sok ezer asszonyé, akiken segíthetsz.

SEMMELWEIS: Elég! Megkapod a cikket! Látom, hogy a legnemtelenebb eszközöktől sem riadsz vissza, hogy abban az átkozott folyóiratodban ott lássad azt, amit csak én szállíthatok. Képes lennél kéregető gyerekekkel kergetni meg az utcán: „Ez az, aki az anyánkat, nővéreinket elveszteni!” Hát megírom azt a beszámolót. De olyan tömören, röviden, ahogy tudom. Csak hogy te is meggyőződj, hogy nem sül ki semmi belőlük. ... mit érsz te megátalkodott szerkesztő egy magyar nyelvű cikkel, amelyet az öt- vagy tízezer szülész közül csak öt vagy tíz tud elolvasni.

Semmelweis 27 oldalas írása *A gyermekági láz kóroktana* címmel, 1858-tól kezdve, a felfedezés után 11 évvel, több részletben jelent meg az Orvosi Hetilapban.

A párhuzamosan, németül írt 543 oldalas fő mű, az *Aetiológia*, 1860-ra készült el. Markusovszky nemcsak védte Semmelweis tanait a külföldről érkező méltatlan kritikákkal szemben, hanem az Orvosi Hetilapban megjelent írásában a hiányzó lépést, a kórokozó utáni fürkészt is fontosnak, kötelezőnek és pótolhatónak tartotta. Sajnos, Semmelweis, maga, felfedezésének nemzetközi elfogadtatását más módon, a nagyon keményen megírt vitairatok szétküldésével gondolta megoldani. Így a Markusovszky által világosan megfogalmazott, a kórokozót tisztázó bizonyító munka csak terv maradt.

Semmelweis tanának a terjesztésében, majd Semmelweis emlékének az ápolásában kiemelkedő munkát végzett az erdélyi Duka Tivadar (1825-1908). 1848-ban, fiatalon Görgey Gábor szárnysegéde volt, az oroszok elfogták, de megszökött. Angliában orvosi diplomát szerzett, és messze Magyarországtól, Calcuttában olvasta az Orvosi Hetilapot. Cikket írt szakmai lapban, előadást tartott Semmelweis felfedezésének az ismertetésére. 1864. szeptember 6-án a Királyi Orvosegyesület rendkívüli ülésén találkozott is Semmelweis Ignáccal. Semmelweis halála után Duka juttatta el Semmelweis írásait az angol Listernek, a csíramentes, antiszeptikus sebészeti beavatkozások bevezetőjének.

Az emlékmű, amely előtt állunk Schickedanz Albert és Herczog Fülöp munkája. 1894 szeptemberében, a VIII. Nemzetközi Demográfiai Kongresszus keretében, a nemzetközi és hazai kongresszusi résztvevők e szarkofág körül tisztelegtek először, alaposan megkésve, az akkor már közel 30 éve halott Semmelweis Ignác emléke előtt. A Londonból érkező Duka Tivadar helyezte el a kongresszus díszes koszorúját.

1906-ban, a Stróbl Lajos által készített Semmelweis szobor avatásán, amelynek az érdekében Duka Tivadar nemzetközi gyűjtés szervezett, az idős, 81 éves orvost fia képviselte.

Jakob Kolletschka, Markusovszky Lajos, és Duka Tivadar különböző módon: a sors szeszélye folytán vagy személyes elkötelezettség alapján, segítették Semmelweis Ignácot és világra szóló felfedezését. Emlékezzünk rájuk is, amikor születésének 200. évfordulóján tisztelgünk az anyák megmentője, Semmelweis Ignác emléke előtt.

Dr. Réthelyi Miklós